

ЗАСТОСУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ НАВЧАЛЬНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Розглянуто структуру та зміст основних підсистем комп'ютерної навчальної системи для організації самостійної роботи студентів при вивченні дисциплін науково-природничого циклу.

Ключові слова: технологія освіти, логічне мислення, розумова діяльність, інформаційне суспільство, комп'ютеризація.

Актуальність дослідження. Сучасний період розвитку суспільства характеризується як етап інформатизації. Знання і інформація стають новим продуктом, який стає стратегічним товаром ринку. Для того, щоб виготовляти цей продукт найякіснішим, необхідно професійно покращувати систему освіти.

У зв'язку з швидким розвитком технологій освіти необхідно поступово відмовлятися від репродуктивного методу, від запам'ятовування знань, від засвоєння умінь – «голова студента не посудина, яку потрібно тільки наповнити, а факел, який потрібно запалити».

Логічне мислення, розумова діяльність є основою, на якій тримається весь науково-освітній процес. Велику роль в ньому відіграє самостійна робота, яку необхідно удосконалити. Методично правильна системна організація самостійної роботи привчить студентів самостійно мислити, розвивати розумову діяльність.

Зростання інформаційних потоків, складність їх обробки приводить до збільшення кількості людей, які працюють в інформаційній сфері.

В інформаційному суспільстві процес комп'ютеризації дає людям можливість працювати з багатьма джерелами інформації, забезпечує високий рівень автоматизації обробки інформації у виробничій і соціальній сферах. Акцент в такому суспільстві переміщується на виробництво і використання інтелекту, знань, які приводять до підвищення рівня значущості розумової діяльності, найважливішим інструментом якої стають комп'ютерні інтелектуальні системи.

Упровадження в навчальний процес сучасних інформаційних технологій відкриває можливості реалізації різноманітних методик викладання навчального матеріалу, який не властивий традиційним методикам навчання. Воно зорієнтовано на реалізацію психолого-педагогічної мети навчання і виховання.

Тенденція збільшення доступності комп'ютерної техніки, зменшення вартості ЕОМ і периферійних пристроїв робить ще більш актуальною задачу створення інтерактивних комп'ютерних засобів навчання.

Упровадження інформаційних технологій в сферу освіти дозволяє створювати додаткові можливості і розробляти організаційно-технічні ресурси. Це, перш за все, доступ до великих об'ємів навчальної інформації, підтримка активних методів навчання, використання інтерактивних технологій, моделювання процесів, що змінюються, прогнозування поведінки об'єктів в певних умовах і т.п.

Навчання з використанням комп'ютерних технологій поступово стає новим освітнім стандартом, який упроваджується у всі структури, провідні підготовку і перепідготовку фахівців.

Актуальним питанням на шляху інформатизації і автоматизації навчального процесу у вузах виникає задача упровадження комп'ютерних програмних продуктів, які допомагають організувати, активізувати і контролювати самостійну роботу студентів.

Метою даної роботи є формування блоку проблем, пов'язаних з упровадженням комп'ютерних систем навчання (КСН) для поліпшення ефективності самоосвітньої діяльності студентів.

Об'єктом дослідження є процес навчання.

Предмет дослідження – виявлення впливу впровадження комп'ютерних навчальних систем на самостійну роботу студентів.

Наукова новизна полягає в тому, що в роботі вперше пропонується структура комп'ютерної системи для викладання природничих наук.

Теоретична значущість полягає в тому, що в статті обґрунтовується набір складових компонент системи.

Практичне значення результатів полягає в тому, що подальша розробка системи дозволить помітно удосконалити навчальний процес.

КСН володіють великими можливостями методичної, навчальної і організаційної підтримки процесу навчання, який проводиться на базі інформаційних технологій і орієнтується на взаємодію з тими, хто навчається. Головною метою комп'ютерних систем навчання є упровадження їх в навчальний процес для здійснення самоконтролю і самокорекції навчальної діяльності.

Численні дослідження підтверджують успіх систем навчання з використанням комп'ютерних технологій. Встановлено [1, 2], що увага студента під час роботи з навчальною інтерактивною комп'ютерною системою на базі мультимедіа, як правило, подвоюється, тому час, необхідний для вивчення конкретного матеріалу, скорочується в середньому на 30 %, а придбані знання зберігаються в пам'яті значно довше.

Істотні позитивні чинники, які говорять на користь навчання з використанням технології мультимедіа, наступні:

- краще і більш глибоке розуміння матеріалу, що вивчається;
- мотивація тих, хто навчається на контакт з новою областю знань;
- економія часу через значне скорочення часу навчання;
- отримані знання залишаються в пам'яті на більш довгий термін і згодом легше відновлюються для застосування на практиці після короткого повторення.

В комп'ютерних системах навчання передбачаються лекційний матеріал, практичні і лабораторні завдання, а також завдання для засвоєння навчального матеріалу, засоби для самоконтролю і контролю знань і умінь. КСН служать для організації вхідного, поточного (проміжного) і підсумкового контролів [3].

Питання або завдання, що входять до вхідного і підсумкового контролів, пред'являються студентам у випадковій послідовності. Як правило, передбачаються обмеження на час обдумування відповіді і загальний час контролю. При кожному виборі варіантів відповіді студентом допускається тільки одна спроба відповіді на питання. Оцінки відповідей не коментуються.

Засоби контролю здійснюють вибір кількості, складу і ступеня складності питань або завдань, які включені у вхідний і підсумковий контролі, що викликає за собою зміну одержуваної оцінки.

Формою і методом вхідного і підсумкового контролів можуть бути контрольна робота, тестування, залік або іспит в системі on-line. Завдання контрольної роботи повинні включати різнорівневі і різноманітні види робіт, містити проблемні задачі, що значно підвищить інтерес студентів, подолає монотонність в її виконанні. Форма контролю у вигляді тестових завдань може використовуватися як при вхідному і підсумковому контролі, так і при поточному. Досвід показує, що в об'єднанні з іншими видами перевірки, використання тестових завдань є ефективним інструментом, який стимулює підготовку студентів до кожної перевірки знань і підвищує мотивацію до предмету, який вивчається.

Особливістю поточного контролю є поєднання в ньому функцій перевірки знань і навчання. Мета поточного контролю – діагностика – отримання оперативної оцінки успішності засвоєння навчального матеріалу, виявлення пропусків в знаннях і формування рекомендацій по коректуванню навчального процесу. При поточному контролі студент сам вирішує питання про його проходження. В рамках контролю не передбачаються обмеження на час обдумування і кількість спроб відповідей.

При поточному оцінюванні знань студентів традиційно використовують такі форми і методи контролю знань: тестування, індивідуальний програмний опит, реферативне повідомлення, захист лабораторних і індивідуальних робіт. Все це необхідне розглянути з урахуванням модернізації процесу навчання, в кожному формі і методі вкласти нове значення.

Питання, на які студенти дають відповідь у формі реферату, повинні мати на увазі аналіз і синтез поставленої задачі. Реферативне повідомлення представляється не у вигляді викладу фактів, а у вигляді звіту про проведені дослідження, в якому необхідно відобразити сучасне бачення студентів з даного питання.

В індивідуальних завданнях потрібно врахувати можливість вибору рівня складності і форми виконання. Завдання повинні носити творчий характер.

Традиційні форми організації самоосвітньої діяльності студентів властиві для середньої (основної) маси студентів, а для здатних і обдарованих необхідними є творчі, науково-дослідні завдання, тому потрібно удосконалити форми і методи організації і контролю самоосвітньої діяльності студентів. Модернізовані форми і методи контролю знань можна використовувати як при стаціонарному навчанні, так і дистанційно. Нижче приведена схема організації контролю знань студентів (рис.1).

Діагностуючи студентів після вивчення кожної теми, можна виявити ті знання/уміння, які студент не засвоїв. Знання про те, яким ми хочемо бачити того, хто навчається, вимоги до його можливих досягнень називають нормативною моделлю студента, стандартом освіти. Кінцевою метою навчання є досягнення такого положення, коли поточна модель студента при випуску співпадає з його нормативною моделлю [4].

Необхідно побудувати нормативну модель, а потім відповідно до неї побудувати поточну модель. Нормативна модель вже побудована в навчально-методичних картах дисципліни, але вона відрекомендована в загальному вигляді. І для того, щоб управляти даною програмою в своїй щоденній роботі, необхідна конкретизація цих умінь.

Для побудови поточної моделі пропонується виконати спеціальним чином складене завдання, і за наслідками даної роботи будується поточна модель студента. Для найякіснішої побудови поточної моделі студента, доцільно застосовувати так званий спектральний підхід. Суть даного підходу лежить в тому, що кожна навчальна задача має власний спектр умінь, тобто сукупність умінь, які повинні бути сформовані для вирішення конкретної задачі.

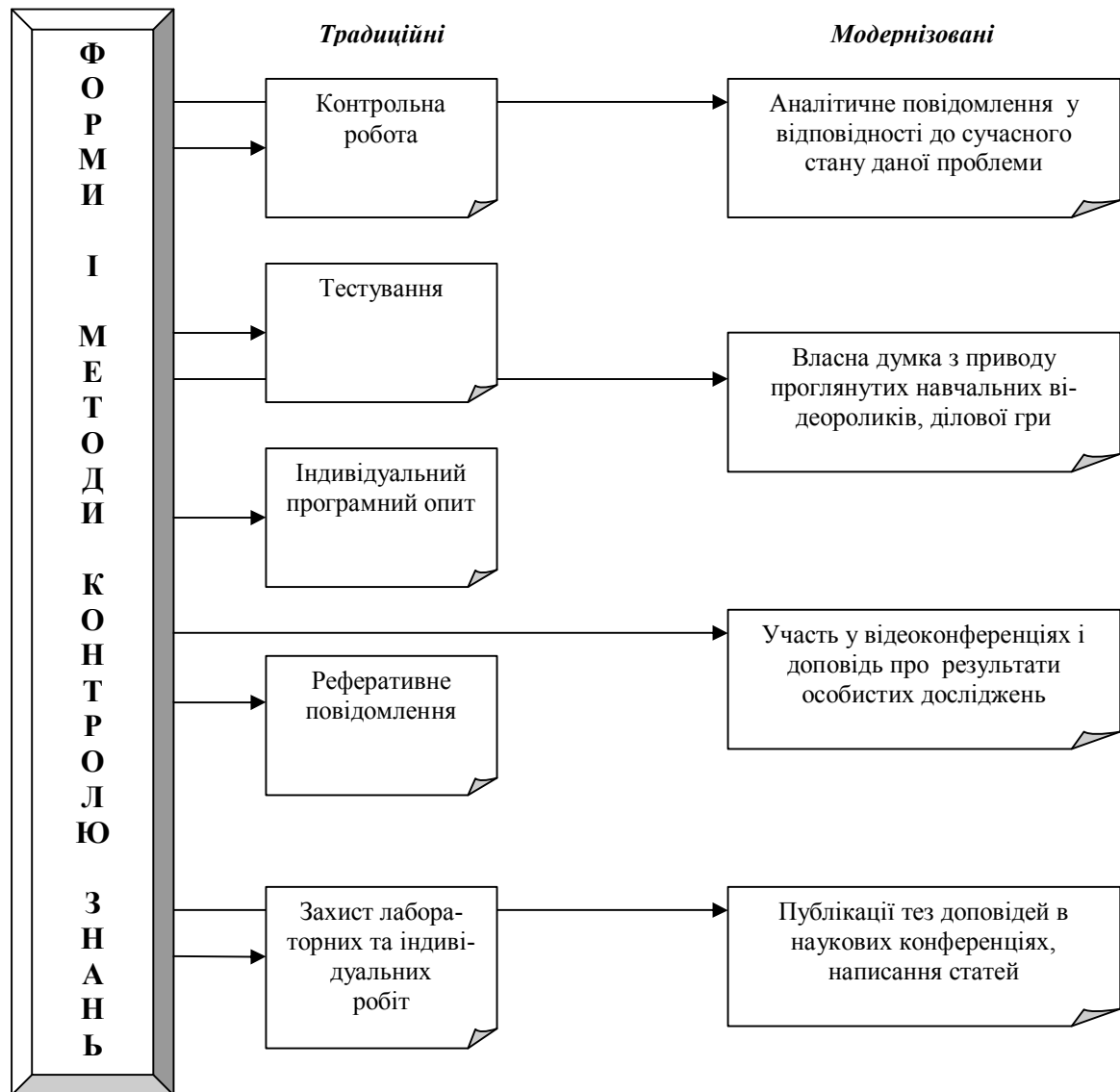

Рис.1 Схема організації контролю знань студентів

Для застосування спектрального підходу при моделюванні студента необхідно розробити спеціальний задачник, в якому окрім умови задачі, повинен розташовуватися її спектр, а також нормативна модель студента по кожній темі. На малюнку 2 представлена структурна схема такого задачника.

		УМІННЯ				
ЗАДАЧІ		1	2	3	4	5
	№1	+	-	-	-	+
	№2	+	+	-	-	-
	№3	+	+	+	+	-
	№4	+	-	+	+	-
	№5	+	+	+	-	-

Рис.2 Принципова структурна схема задачника

+ - сформовані уміння

-- не сформовані уміння

В першому рядку розташовані номери умінь, які складають предметну модель студента з даної теми, а в першому стовпці – номери задач по тій же темі. Кожний рядок (окрім першого) є спектром конкретної задачі, кожний стовпець (окрім першого) дозволяє побачити, в яких задачах присутнє те або інше уміння. Таблиця такого типу дозволяє

підібрати задачі так, щоб спектр отриманого завдання відповідав діагностичній меті, яку ставить перед собою той, хто навчається. З другого боку, виявивши пропуски в своїх знаннях, студент може підібрати задачі так, щоб вони містили ті уміння, які у нього не сформовані.

Задачник повинен містити задачі з різними спектрами, які дозволяють досягти необхідної діагностичної мети.

Автоматизований підбір задач в комп'ютерних навчальних системах дозволить полегшити підбір задач, який відповідає вимогам користувача, дозволить поліпшити процес навчання, оскільки він допомагає організувати самоосвітню діяльність студентів відповідно до конкретної мети навчання. Достатньо просто побудувати поточну модель студента з дисципліни і відобразити в ній зміни, які відбуваються із студентом в процесі навчання [5].

В автоматизованій базі даних існує можливість підбору задач для ілюстрацій, для закріплення матеріалу, для діагностики, для організації контролю будь-якого типу.

Засоби контролю знань передбачають накопичення і аналіз відомостей про виконання контрольних заходів. Відповідна інформація записується у файл протоколу (базу даних), а узагальнені відомості виводяться на екран у вигляді звітів. В протоколі можуть фіксуватися:

- дата і час початку контролю;
- ідентифікаційні дані про тих, хто навчається;
- спеціальність, індекс групи;
- найменування і вид контролю;
- контрольне завдання – характеристики, які визначають кількість, склад і ступінь складності питань або завдань, а також вимоги до знань студентів (для вхідного і підсумкового контролів);
- питання, запропоновані тим, хто навчається;
- отримані на них відповіді, їх оцінки, час обдумування кожної відповіді;
- узагальнені результати контролю – кількість правильних і неправильних відповідей;
- інтегральна оцінка рівня знань і рекомендації по коректуванню навчального процесу;
- загальний час контролю.

Для підвищення індивідуалізації самостійної роботи студентів необхідно лекційний матеріал представляти за допомогою систем навігації за матеріалом, включити пошук необхідної інформації, використовувати мультимедійні технології (наприклад, навчальні відеоролики з теми). Завдання для лабораторних і індивідуальних робіт в комп'ютерних системах навчання повинні бути багатоваріантними, з різним ступенем складності, щоб студент сам міг регулювати свій рівень досягнення знань. Відповідні критерії і шкала оцінювання також підвищують інтерес студентів до самоосвіти. Ці засоби навчання дають можливість оперативно змінювати або доповнювати інформаційний матеріал, оперативно контролювати успішність студентів щодо засвоєння нового матеріалу і інтегрувати в складніші навчальні комплекси.

Використання КСН в навчанні передбачає самостійне вивчення предмету, перевірку знань студентів по предмету, самостійний вибір літератури, комп'ютерних посібників (підручників) і проведення консультацій. Для студента створюються оптимальні умови вибору методів навчання по вказаних курсах: або стандартна форма навчання, або індивідуальна, при якій студент користується комп'ютерними навчальними системами і має нагоду отримати консультацію у викладача. Особливо ініціативних студентів можна привернути до наповнення комп'ютерних навчальних систем.

Отримання інформації з комп'ютерних засобів навчання в зручний для студента час, використання засобів для самоконтролю знань і умінь, проглядання отриманих балів за всі види виконаних робіт стимулюють систематичну самостійну роботу студентів протягом всього семестру і покращують якість їх знань.

Висновки. Основні результати дослідження показують, що використання КСН:

- 1) підвищують об'єктивне оцінювання знань студентів;
- 2) упроваджують здорову конкуренцію в навчанні;

- 3) виявляють і розвивають творчі здібності тих, хто навчається;
- 4) активізують розумові процеси студентів;
- 5) підвищують мотивацію учасників навчально-виховного процесу;
- 6) посилюють емоційну виразність занять у вузі, що приводить до зміни характеру процесу навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Список використаних джерел

1. С.Л.Рубинштейн. Основы общей психологии. – СПб: Питер Ком, 1998. – 688 с.
2. Машбиць Е.І. Основи інформаційних технологій навчання. К., 1997
3. Башмаков А.И., Башмаков И.А. Разработка компьютерных учебников и обучающих систем. – М.: Информационно-издательский дом «Филинь», 2003. – 616 с.
4. Теорія та методика навчальних фундаментальних дисциплін у вищій школі: Збірник наукових праць. – Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2006. – 296 с.
5. Актуальні проблеми входження вищих навчальних закладів України до єдиного європейського освітнього простору: Матеріали міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 22-23 листоп. 2005 р.): Тези доп. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 225 с.

Надійшла до редколегії 30.09. 2011

Павлыш В.Н., Ушакова Т.А. Применение компьютерных обучающих систем для повышения уровня самостоятельной работы студентов

Рассмотрены структура и содержание основных подсистем компьютерной обучающей системы для организации самостоятельной работы студентов при изучении дисциплин естественнонаучного цикла.

Ключевые слова: *технология образования, логическое мышление, умственная деятельность, информационное общество, компьютеризация.*

Pavlysh V.N., Ushakova T.A. The application of computer educational systems for rise of level of independent work of students

The structure and the basic contents of the computer system for the studying of natural-science disciplines are considered.

Key words: *technology of education, logical thinking, mental activity, information society, computerizing.*